

Рішення спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

Спеціалізована вчена рада ДФ 70.895.038 Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький, прийняла рішення про присудження **Ващук Олені Володимирівні** ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право на підставі прилюдного захисту дисертації – **«Аудитор як спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення за законодавством України»**.

«28» серпня 2023 року.

ВАЩУК Олена Володимирівна, 1983 року народження, громадянка України. Освіта вища: у 2005 році закінчила Хмельницький університет управління та права (нова назва – Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова), спеціальність «Правознавство», кваліфікація – юрист (диплом спеціаліста).

З 2020 року та дотепер працює на посаді судді Котовського міськрайонного суду Одеської області.

Аспірантка Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Дисертацію виконано у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький.

Науковий керівник: доцентка кафедри публічно-правових дисциплін Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, кандидатка юридичних наук, доцентка **ТАРАСЕВИЧ Тетяна Юріївна**.

Здобувачка має 10 наукових публікацій, зокрема: 4 – статті в наукових фахових виданнях України, 1 – стаття у зарубіжному виданні, 5 – матеріали науково-практичних конференцій:

1. Ващук О. В. Професійні аудиторські злочини: поняття та система злочинів. *Збірник наукових праць «Держава і право»*. Випуск 89. 2021. С. 160-168.

2. Ващук О. В. Кримінальна відповідальність аудитора за підроблення офіційних документів. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 10. С. 12-16.

3. Ващук О. В. Кримінально-правова кваліфікація правопорушень, вчинених аудитором як спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення. *Правовий часопис Донбасу*. 2022. № 4 (81). ч. 2. С. 67-71.

4. Ващук О. В. Кримінальна відповідальність аудитора за зловживання повноваженнями. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 1. С. 23-27.

5. Ващук О. В. Відповідальність аудитора за кримінальним законодавством України та США. *Актуальні проблеми економіки, обліку, менеджменту та права: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Полтава, 16 вересня 2020 р.). Полтава: Центр фінансово-економічних наукових досліджень, 2020. С. 56-58.

6. Ващук О. В. Відповідальність аудитора за кримінальним законодавством України, Франції та ФРН. *Сучасні тенденції в юридичній*

науці України та зарубіжних країн: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 25-26 вересня 2020 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2020. С. 99-102.

7. Ващук О. В. Відповідальність аудитора за кримінальним законодавством України, Польщі та Молдови. *Актуальні проблеми сучасної юридичної науки та практики: матеріали круглого столу КУП НАН України* (1 жовтня 2020 р.). Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. С. 13-16.

8. Ващук О. В. Генезис кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність аудитора як спеціального суб'єкта кримінального правопорушення. *Національне та міжнародне право: історія, сучасність, перспективи розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (9-10 червня 2022 р.). Вінниця, 2022. С. 183-188.

9. Ващук О. В. Предмет кримінальних правопорушень, що вчиняються аудитором як спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення. *Актуальні проблеми сучасної юридичної науки та практики : збірник наукових праць молодих вчених та аспірантів КУП НАН України*. Київ: Видавництво Ліра-К, 2022. С. 39-51.

10. Ващук О. В. Кримінальна відповідальність аудитора за порушення вимог щодо здійснення фінансового моніторингу. *Scientific issue of Knowledge, Education, Law and Management*. Lublin. 2022. №5 (49). P. 130-138.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

Рецензент – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова **Сергій Антонович КРУШИНСЬКИЙ**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Безумовно, відзначаючи важливість дослідження правового регулювання кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень у зарубіжних державах, варто наголосити на тому, що предметом дисертаційного дослідження виступає аудитор як спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення за законодавством України. З огляду на це, не зовсім логічним є наявність у роботі підрозділу 1.3 «Кримінальна відповідальність аудитора за законодавством окремих зарубіжних країн».

2. У підрозділі 1.1 авторка досліджує історичні аспекти становлення та розвитку кримінальної відповідальності аудитора як спеціального суб'єкта кримінального правопорушення. Однак увага зосереджується на законодавстві російської імперії, а пізніше – СРСР, однак взагалі не приділяється законодавству, яке існувало за часів перебування західноукраїнських земель під владою Польщі та Австро-Угорщини.

3. Дисертантка обґрунтовує необхідність доповнити КК України новою ст. 366⁴ під назвою «Підроблення документів особою, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг». Зазначена пропозиція потребує додаткового аргументування, оскільки, наприклад, ч. 2

ст. 358 КК України уже передбачає кримінальну відповідальність за складання чи видачу аудитором завідомо підроблених офіційних документів.

4. Дискусійною і такою, що потребує додаткової аргументації, є висловлена думка про «доцільність обмежити можливість укласти угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні щодо корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, оскільки КК у ст. 69 забороняє за вчинення таких кримінальних правопорушень призначати основне покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК». Як видається, проблема тут полягає у тому, що суди в супереч положенням ст. 69 КК України у випадку засудження за корупційне кримінальне правопорушення або кримінальне правопорушення, пов'язане з корупцією, призначають основне покарання, нижче від найнижчої межі, а не у самій можливості укладання угоди про визнання винуватості».

Рецензент – кандидат юридичних наук, доцент, декан юридичного факультету Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова **Віктор Миколайович ЗАХАРЧУК**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Аналізуючи предмет окремих кримінальних правопорушень, які можуть бути вчинені аудитором, авторка вділяє такий предмет, як інформація. Однак варто деталізувати, чого саме може стосуватися таке інформація у розумінні саме аудиторської діяльності та яким чином ця інформація може бути неправомірно змінена, виправлена, не врахована тощо аудитором при виконання його обов'язків, що в подальшому призвело до певних наслідків.

2. В Україні протягом 2015-2022 років судами не було винесено жодного обвинувального вироку щодо аудитора, як спеціального суб'єкта. Це може бути зумовлено або відсутністю відповідних кримінальних правопорушень, або недосконалістю законодавства. З одного боку, авторка вказує, що декриміналізація окремих кримінальних правопорушень, які можуть бути вчинені аудитором призведе до виникнення суперечностей, в іншого боку, очевидна проблема відсутності правозастосовної практики. Тому питання декриміналізації відповідних норм є дискусійним».

Офіційна опонентка – докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 підготовки фахівців для підрозділів слідства Львівського державного університету внутрішніх справ, **Зоя Аполлінаріївна ЗАГИНЕЙ-ЗАБОЛОТЕНКО**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Дисертанткою у пунктах 2, 3 та 4 дисертації запропоновано криміналізувати ряд діянь, які спрямовані на посилення кримінально-правової охорони аудитора або на посилення відповідальності цього суб'єкта кримінальних правопорушень. Так, О. В. Ващук пропонує встановити кримінальну відповідальність за такі дії: умисне неподання, несвоєчасне подання або подання недостовірної інформації, що може бути пов'язана з проведенням фінансового моніторингу, спеціально уповноваженому органу,

якщо такі діяння заподіяли істотну шкоду (п. 2 новизни дисертації); втручання у професійну діяльність аудитора, зокрема, у разі незаконного збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять професійну таємницю аудитора (п. 3 новизни дисертації); внесення до офіційних документів неповної інформації (п. 3 новизни дисертації).

Не применшуючи напрацювань авторки в цій частині, все ж, на мій погляд, вказані положення новизни є сумнівними (принаймні в такому вигляді, як вони сформульовані в роботі).

По-перше, формулюючи положення новизни в цій частині, О. В. Ващук вказала на перспективи вдосконалення кримінального законодавства України, не зазначивши при цьому результати: які саме нові наукові положення та ідеї в цій частині висунуто нею, які нові факти відкрито.

По-друге, висунута ідея чи поставлена проблема у процесі дисертаційного дослідження має бути доведена до логічного кінця, а не просто декларована. Наукова новизна здобутих дисертантом результатів має бути вірогідним (достовірним) знанням, співвіднесеним з існуючим рівнем опрацювання досліджуваної проблеми. Окрім того, результат роботи повинен бути належно обґрунтований у самій роботі. Пропонуючи криміналізувати певні діяння, дисертант повинен не просто зазначити, що, на його думку, це слід зробити, а й довести з урахуванням як результатів досліджень інших науковців, так і власних роздумів та наукових висновків. Як відомо, теорія криміналізації, достатньо повно розроблена такими науковцями, як Д. О. Балобанова, В. О. Навроцький, П. Л. Фріс, М. І. Хавронюк тощо. Проте праці цих науковців, присвячені дослідженню проблеми криміналізації не згадуються, а отже не досліджуються. Авторці слід було б констатувати, що діяння, які вона пропонує криміналізувати, характеризуються, насамперед, тим ступенем суспільної небезпеки, який є достатнім для криміналізації, відповідають умовам правового, соціального та політичного характеру (наприклад, не охоплюються іншими кримінально-правовими нормами), а також принципам криміналізації. Цього у роботі, на жаль, досліджено не було.

По-третє, у п. 2 новизни дисертації авторка вказує на необхідність встановлення кримінальної відповідальності за умисне неподання, несвоєчасне подання або подання недостовірної інформації, що може бути пов'язана з проведенням фінансового моніторингу, спеціально уповноваженому органу, якщо такі діяння заподіяли істотну шкоду та пропонує у проєктованому нею законопроекті викласти в новій редакції цю частину (диспозицію та санкцію). Насамперед звертаю увагу на те, що такі незначні зміни диспозиції (додавання слів «або подання недостовірної інформації, що може бути пов'язана» не потребує такого коригування диспозиції, як викладення її в новій редакції, а доповнення її відповідними словами. Окрім того, що означає формулювання – інформація, що може бути пов'язана з фінансовим моніторингом? Хто визначатиме, може чи ні інформація бути пов'язана з таким моніторингом?

По четверте, у п. 3 новизни пропонується криміналізувати втручання в професійну діяльність аудитора, зокрема, у разі незаконного збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять професійну таємницю аудитора. Водночас важко відразу ж сказати, в якій проєктованій авторкою статті ця ідея реалізована. Аналіз запропонованого нею законопроекту свідчить про те, що це, вочевидь, ст. 231 КК, в якій О. В. Ващук пропонує передбачити кримінальну відповідальність за умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять ... професійну таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, а також їх незаконного використання. Однак повного текстуального збігу між пропозицією авторки та п. 3 положення новизни немає. Окрім того, у п. 3 новизни йдеться про професійну таємницю аудитора, а тому належність відповідного правопорушення до правопорушень у сфері господарської діяльності можна було б пояснити, однак у проєктованій статті вказано на професійну таємницю загалом. Вказане поняття може охоплювати надзвичайно широке коло інформації. Наприклад, таємницю вчителя про оцінки учнів, таємницю сповіді. Однак чи буде розголошення відповідної інформації кримінально караним у такому випадку? Напевно, що ні. Хоча з запропонованої дисертанткою редакції ст. 231 КК вбачається, що так. Окрім того, розголошення такої інформації не посягає на порядок суспільних відносин у сфері господарської діяльності.

2. Звертаю увагу на формулювання положень новизни дисертації О.В.Ващук. Вказана частина роботи є її квінтесенцією, а тому науковцю

доцільно приділяти формулюванню положень новизни чи не найбільше уваги. Будь-яке нове знання є кінцевим або проміжним результатом розвитку, що розглядається у порівнянні з попереднім станом об'єкта, який розвивається. Новизна з'являється за рахунок нового структурування вже наявних елементів згідно з новими завданнями розвитку права. Таким чином, зміст новизни дисертації становлять зміни, виявлені в складі об'єкта, його структури і функціональних характеристиках.

Ураховуючи вимоги до оформлення дисертацій, а також на підставі методології наукових досліджень, виокремлюється три рівні новизни: конкретизація, доповнення й перетворення. В процесі *конкретизації* уточнюються відомі дані, деталізуються правові положення, що стосуються окремих кримінально-правових явищ. На рівні *доповнення* розширюються відомі підходи, вносяться інші акценти, які поповнюють наші пізнання того чи іншого кримінально-правового явища без зміни його суті. На рівні *перетворення* здобутий результат характеризується принципово новими положеннями щодо знань, які існували раніше.

У першому зауваженні я вже вказувала на те, що пропозиція криміналізувати певні суспільно небезпечні прояви навряд чи може бути віднесена до тих положень новизни дисертації, які свідчать про перетворення вже наявного знання, оскільки авторка зазначила перспективи вдосконалення кримінального законодавства України, не акцентувавши на тому, які саме нові наукові положення та ідеї в цій частині висунуто нею вперше, а отже

вказувати про те, що дисертантка запропонувала вперше наукові положення про криміналізацію певних суспільно небезпечних проявів – помилково.

Опис новизни чи згадка про неї є недостатнім, бо за ним важко судити, чи справді проведене дослідження і які його результати. Але немає навіть натяку на тенденції, нові підходи чи сформульовані принципи — які вони? Описано сам процес — проаналізовано, запропоновано, сформульовано, але нічого не сказано про результати. Читач дістає інформацію про те, що дослідження проведено, а до чого привело виявлення тенденцій чи пропозиція «якісно нових підходів» - ні дізнатися, ні здогадатися не можна.

Наприклад, п. 7 новизни дисертації О. В. Ващук вказано, що вона вдосконалила «практичні рекомендації щодо кваліфікації правопорушень, які вчиняються аудитором як спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення». Однак що це за практичні рекомендації, ким вони надавалися раніше (адже це знання вдосконалено авторкою, отже кимось раніше вже досліджувалося) — залишається незрозумілим. Тобто, відповідне положення новизни не розкриває якісно нових підходів до кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених аудитором

Для обґрунтованої оцінки якості дисертаційної роботи потрібен змістовний виклад наукових результатів. Необхідне чітке уявлення про те, в чому вони полягають. Дисертанти занадто часто замість формулювання наукової новизни перелічують об'єкти чи проблеми, які досліджувалися, процедури виконаного дослідження, описують пізнавальні процеси, пріоритети в опрацюванні даної теми, але не саме положення новизни.

Наприклад, п. 1 новизни дисертації сформульовано так: «встановлено правовий статус аудитора, визначено основні ознаки аудитора, які характеризують його як спеціального суб'єкта кримінального правопорушення та дозволяють виділити його серед інших суб'єктів кримінальних правопорушень». Однак у цьому разі вказано не новий науковий результат, отриманий дисертанткою, а шлях до нього. Самі ж спеціальні ознаки аудитора як спеціального суб'єкта кримінального правопорушення «заховано» в основній частині роботи. Дійсно, авторка вперше й виокремила ці спеціальні ознаки, однак хибно виклала відповідне положення новизни.

Або п. 9 новизни роботи вказує на те, що в роботі дістало подальшого розвитку «дослідження положень зарубіжного законодавства щодо кримінальної відповідальності аудитора, яке визначило доцільність їх використання в кримінальному законодавстві України». Знову ж таки, залишається загадкою, що саме в КК України з урахуванням зарубіжного досвіду слід удосконалити, а також описано об'єкт дослідження — положення зарубіжного законодавства щодо кримінальної відповідальності аудитора, а також пріоритет в опрацюванні відповідного питання — доцільність використання відповідних положень кримінального законодавства зарубіжних країн у кримінальному законодавстві України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності аудитора. Тобто, у п. 9 фактично відсутнє положення новизни дисертації. Якби авторка вказала, що конкретно слід

вдосконалити в КК України з урахуванням позитивного досвіду зарубіжних країн, то в такому разі це відповідало б вірогідним новим результатам наукового дослідження та свідчило б про належне формулювання положень новизни в цій роботі.

3. Як пише дисертантка, нею вдосконалено прийоми законодавчої техніки формулювання ст. 365² КК, зокрема, запропоновано доповнити цю статтю приміткою, в якій закріпити перелік осіб, які здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, та зазначити статті Особливої частини КК, в яких передбачається відповідальність цих осіб (статті 364³, 366⁴ та 368⁴ КК) (п. 5 новизни). У розробленому О. В. Ващук законопроекті запропоновано авторську редакцію цієї примітки: «Примітка до ст. 364³.

Під особами, які здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у цій статті та статтях 366⁴ та 368⁴ цього Кодексу розуміються: аудитор, нотаріус, оцінювач, уповноважена особа або службова особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, інша особа, яка не є державним службовцем, посадова особа місцевого самоврядування, але яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у тому числі послуг експерта, арбітражного керуючого, приватного виконавця, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді (під час виконання цих функцій), або державний реєстратор, суб'єкт державної реєстрації прав, державний виконавець.

Однак з формулювання як з вказаного положення новизни, так і з авторської редакції примітки ст. 364³ КК вбачається ряд недоліків та суперечностей. Так, у цитованому положенні новизни зазначається, що кримінальна відповідальність осіб, які здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, передбачено у таких статтях Особливої частини КК, як 364³, 366⁴ та 368⁴ КК. Однак це не відповідає дійсності. Адже відповідальність такого спеціального суб'єкта передбачено у ч. 2 ст. 358 КК, а саме складання чи видача аудитором, експертом, оцінювачем, адвокатом, нотаріусом, державним реєстратором, суб'єктом державної реєстрації прав, особою, яка уповноважена на виконання функцій держави щодо реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, державним виконавцем, приватним виконавцем або іншою особою, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних чи адміністративних послуг, завідомо підроблених офіційних документів, які посвідчують певні факти, що мають юридичне значення або надають певні права чи звільняють від обов'язків, підроблення з метою використання або збуту посвідчень, інших офіційних документів, що складені у визначеній законом формі та містять передбачені законом реквізити, виготовлення підроблених офіційних печаток, штампів чи бланків з метою їх збуту або їх збут чи збут завідомо підроблених офіційних документів, у тому числі особистих документів особи, Окрім того, авторка у пропозиціях до КК

забула вказати на всі статті Особливої частини КК, які запропонувала в новизні дисертації.

4. У дисертації повсякчас звертається увага на взаємозв'язок появи кримінальної відповідальності аудитора з антикорупційними міжнародними конвенціями. Наприклад, О. В. Ващук виокремлює такий період, як період розвитку аудиторської діяльності в Україні, за якого відбувається підписання та ратифікація Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією, Конвенції ООН проти корупції, а також Додаткового протоколу до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією. Окрім того, зазначає, що встановлення кримінальної відповідальності аудитора як спеціального суб'єкта кримінального правопорушення було обумовлено підписанням та ратифікацією Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією, Конвенції ООН проти корупції, а також Додаткового протоколу до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією.

Проте пов'язувати момент виникнення кримінальної відповідальності аудитора з міжнародними антикорупційними конвенціями навряд чи виправдано. Адже, як правильно вказує дисертантка, аудитор є суб'єктом такого правопорушення, як умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (ст. 209-1 КК). Сама ж стаття з'явилася в КК набагато раніше, ніж антикорупційні норми, що передбачають кримінальну відповідальність аудитора за підкуп чи підкуп щодо аудитора, а саме у 2003 році (Закон України «Про внесення змін до Кримінального та кримінально-процесуального кодексів України Закон України від 16.01.2003 № 430-IV»). То чому ж дисертантка не вбачає взаємозв'язку між моментом виникнення кримінальної відповідальності аудитора з КК України та антилегалізаційними міжнародними конвенціями?

5. Як передбачено в п. 11 новизни дисертації, О. В. Ващук розвинула положення про доцільність обмежити можливість укласти угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні щодо корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, оскільки КК у ст. 69 забороняє за вчинення таких кримінальних правопорушень призначати основне покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК.

У висновках, а також в проєктованому дисертанткою законопроекті міститься пропозиція виключити п. 2 ч. 4 ст. 469 КПК, яка вказує на можливість укладення угоди про визнання винуватості щодо особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину, віднесеного до підслідності Національного антикорупційного бюро України, якщо інформація щодо вчинення такою особою злочину буде підтверджена доказами, а також доповнитич. 4 ст. 469 КПК абзацом шостим такого змісту: «Укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні щодо корупційних кримінальних

правопорушень, кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, не допускається». Погодитися з такими висновками та їх обґрунтуванням не можу з огляду на таке.

По-перше, укладення угоди про визнання винуватості у кримінальних провадженнях про кримінальні корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, є дієвим інструментом кримінально-правового компромісу та запорукою протидії корупційним проявам. Адже, укладаючи з прокурором угоду про визнання винуватості, особа повинна викрити іншу особу у вчиненні злочину, віднесеного до підслідності НАБУ. У такій позитивній поведінці вбачатиметься не шкода. А навпаки суспільний інтерес в забезпеченні швидшого досудового розслідування і судового провадження, викритті більшої кількості кримінальних правопорушень, а також суспільного інтересу в запобіганні, виявленні чи припиненні більшої кількості кримінальних правопорушень або інших більш тяжких кримінальних правопорушень. Врахування саме таких чинників є обов'язковою умовою укладення угоди про визнання винуватості.

По-друге, незрозумілим залишається підхід дисертантки виключити п. 2 ч. 4 ст. 469 КПК, залишивши можливість укладати угоди про визнання винуватості у провадженнях про кримінальні корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення у разі, якщо вони належать, наприклад до тяжких злочинів. Чим обумовлено такий підхід дисертантки? Наразі незрозуміло. Доцільно це пояснити під час захисту дисертації.

По-третє, наукова ідея обмежити можливість укладати угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні щодо корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, обґрунтовується дисертанткою тим, що КК у ст. 69 забороняє за вчинення таких кримінальних правопорушень призначати основне покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК. Це ж саме обґрунтування бачимо і в основній частині дисертації.

Так, на с. 173-174 дисертації зазначається, що «внауковій літературі дискусійним є питання про те, чи правильним є наділення сторін угоди відповідно до положень ст. 69 КК повноваженнями призначати більш м'яке покарання ніж передбачено законом, оскільки суд призначає покарання, узгоджене сторонами угоди (ч. 5 ст. 65 КК)». А далі цитується праця Р. Ш. Бабанли у частині проблемних аспектів застосування ст. 69 КК у судовій практиці. Однак, яке відношення має ст. 69 КК, яка регламентує призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, до недоцільності укладення угоди про визнання винуватості у провадженнях про корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення? Відповідь – жодного. Це два самостійні інститути різних галузей права – кримінального (призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом) та кримінального процесуального (укладення угоди про визнання винуватості).

Вочевидь, авторка сплутала призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69 КК) зі звільненням особи від відбування

покарання з випробуванням (ст. 75 КК). Під час застосування останньої з вказаних статей власне труднощі з угодами про визнання винуватості виникають. Так, чи поширюються обмеження, встановлені в ч. 1 ст. 75 КК щодо звільнення від відбування покарання з випробуванням корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень, ч. 2 цієї статті, яка регламентує, що суд приймає рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням у випадку затвердження угоди про примирення або про визнання вини, якщо сторонами угоди узгоджено покарання у виді виправних робіт, службового обмеження для військовослужбовців, обмеження волі, позбавлення волі на строк не більше п'яти років, а також узгоджено звільнення від відбування покарання з випробуванням

6. Підрозділи 3.1. та 3.2. роботи мають такі назви відповідно «Особливості кваліфікації правопорушень, що вчиняються аудитором як спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення» та «Особливості призначення покарання за правопорушення, що вчиняються аудитором як спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення». Однак, чи коректно говорити про такі особливості? Вважаємо, що ні. Адже кваліфікація будь-яких суб'єктів здійснюється на основі одних і тих же правил, які розроблені в теорії кримінального права, а призначення покарання – на підставі, насамперед, загальних засад призначення покарання, спільних у разі призначення покарання за всі кримінальні правопорушення.

Окрім того, вказані підрозділи мали б слугувати основою виявлення певних закономірностей кваліфікації та призначення покарання для осіб, які здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, частиною яких є й аудитор, що слід було покласти в основу конкретних пропозицій. Наприклад, призначення покарання зазвичай виявляє певні недоліки під час формулювання законодавцем кримінально-правових санкцій. Однак вони в роботі не аналізуються.

В основу підрозділів 3.1 та 3.2 дисертації мали б бути покладені певні узагальнені результати вивчення масиву судової практики стосовно кваліфікації дій особи, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, а також призначення їй покарання, а не спорадичне наведення лише окремих вироків судів без їх узагальнення.

7. У час, коли в Україні відбувається оновлення кримінального законодавства, дисертантці слід було б проаналізувати розроблений проєкт КК».

Офіційний опонент – доктор юридичних наук, завідувач кафедри політики у сфері боротьби зі злочинністю та кримінального права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника **Ігор Васильович КОЗИЧ**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Обґрунтування вибору теми дисертації, а отже актуальність теми наукового дослідження О. В. ВАЩУК мотивує так: «Поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19 у світі та в Україні, а також проведення агресивної війни росії проти України, спричинили загострення фінансової

кризи в державі, що, в свою чергу, посилило необхідність ретельної перевірки даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності, а також дотримання вимог антилегалізаційного законодавства». Варто погодитися з тим, що як пандемія коронавірусної хвороби, так і війна росії проти України зумовили фінансову кризу в державі. Проте навряд чи можна погодитися з тим, що не посилило необхідність ретельної перевірки даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності. Адже саме по собі ведення такої звітності є важливою складовою фінансової безпеки конкретного підприємства, на якому вона ведеться, так і держави в цілому. бухгалтерський облік є основою інформаційного забезпечення, тому не випадково у всьому світі він виступає не просто як один зі видів людської діяльності, а й як важлива функція управління, як засіб для вирішення завдань економічного та соціального розвитку, як наука. При цьому фінансова звітність є однією із складових інформаційного забезпечення, що пов'язує підприємство з суспільством та діловими партнерами і ґрунтується на узагальнених даних бухгалтерського обліку підприємства та підтверджується результатами діяльності. Мета звітності досягається не лише за умови отримання на її основі повної, неупередженої та достовірної інформації про поточний стан і результати діяльності підприємства, а й можливості на її підставі спрогнозувати подальший потенціал його розвитку.

Окрім того, дещо неточним вбачається висловлювання дисертантки про те, що війна, зокрема, посилила необхідність ретельної перевірки даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності. Як відомо, кримінально-правова політика обумовлена загальними тенденціями розвитку регулятивного законодавства.

Так, Законом України "Про внесення змін до Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» щодо звільнення від відповідальності за порушення строків оприлюднення фінансової звітності у період дії воєнного стану або стану війни" передбачено механізми такого звільнення під час війни. Тому й навряд чи можна стверджувати, що, зокрема, саме війна загострила проблему ретельної перевірки бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності.

2. Кілька положень новизни дисертації вказують на те, що дисертантка пропонує доповнити К України новими статтями, що передбачатимуть посягання на діяльність аудитора. Йдеться про такі злочини, за вчинення яких у дисертації пропонується передбачити кримінальну відповідальність: за умисне неподання, несвоєчасне подання або подання недостовірної інформації, що може бути пов'язана з проведенням фінансового моніторингу, спеціально уповноваженому органу, якщо такі діяння заподіяли істотну шкоду; втручання у професійну діяльність аудитора, зокрема, у разі незаконного збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять професійну таємницю аудитора; внесення до офіційних документів неповної інформації, тобто інформації, яка має бути внесена од офіційного документу відповідно до закону. Водночас у дисертації зазначено,

що кримінальна відповідальність щодо аудитора в Україні майже не застосовується. То чи будуть ефективними ті норми, що пропонуються в роботі, якщо, аз твердженнями дисертантки, вже наявні кримінально-правові норми не застосовуються? Окрім того, «гола» пропозиція криміналізувати певні діяння не підкріплена глибоким дослідженням підстави та умов криміналізації, зокрема вивченням того, чи становлять діяння, які пропонується криміналізувати у КК, достатній ступінь суспільної небезпеки для цього; чи не охоплюються вказані діяння іншими статтями Особливої частини цього Кодексу тощо. А відповідне дослідження проблеми доцільності криміналізації як методу кримінально-правової політики тим діянням, що пропонуються авторкою, у дисертації не проведено. В ньому лише в загальних рисах стверджується, що така криміналізація необхідна.

3. О. В. ВАЩУК стверджує, що нею під час дослідження було з'ясовано, що встановлення кримінальної відповідальності аудитора як спеціального суб'єкта кримінального правопорушення було обумовлено підписанням та ратифікацією Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією, Конвенції ООН проти корупції, а також Додаткового протоколу до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією. Водночас, видається, що таке твердження не відповідає дійсності, оскільки вказані конвенції є антикорупційними, а, як стверджує сама дисертантка на початку своєї роботи, аудитор є суб'єктом не лише корупційних кримінальних правопорушень, а й інших правопорушень, як-от: умисне порушення вимог антилегалізаційного законодавства (ст. 209-1); умисне розголошення комерційної, банківської, професійної таємниці на ринках капіталу та організованих товарних ринках (ст. 232); незаконне використання інсайдерської інформації (ст. 232-1); складання чи видача завідомо підробленого офіційного документу, який посвідчує певні факти, що мають юридичне значення (ч. 2 ст. 358). Тому й встановлення кримінальної відповідальності аудитора за К України у жодному разі не можна прив'язувати до ратифікації в Україні антикорупційних конвенцій. В цьому контексті та з урахуванням процесів євроінтеграції України, скоріше, варто було б розглянути законодавство ЄС щодо аудиту, аудиторської діяльності та відповідальності аудиторів.

4. У дисертації, як стверджується, запропоновано такий алгоритм, який може бути врахований під час кваліфікації відповідних кримінальних правопорушень: необхідно встановити, якому об'єкту кримінально-правової охорони заподіяна шкода в результаті вчинення кримінального правопорушення; визначити, чи є особа аудитором, а також встановити обсяг його повноважень на час вчинення кримінального правопорушення; виявити, в чому виражається суспільно небезпечне діяння та які наслідки воно спричинило. Як вбачається з аналізу таких кроків запропонованого алгоритму, вони стосуються окремих елементів складу кримінального правопорушення та хі ознак. Так, запропонований перший крок стосується об'єкта кримінального правопорушення, другий - суб'єкта, а третій - об'єктивної сторони. Проте авторка нічого не вказує про ще один елемент алгоритму під час кваліфікації дій аудитора. Йдеться про встановлення ознак суб'єктивної сторони складу

кримінального правопорушення, а саме вини, мотиву та мети. Вина, як відомо, є обов'язковою ознакою всіх складів кримінальних правопорушень, а мотив та мета виступають ознаками суб'єктивної сторони окремих кримінальних правопорушень, що вчиняються аудитором як спеціальним суб'єктом кримінальних правопорушень (наприклад, кримінальних корупційних правопорушень). Тому алгоритм дій під час кваліфікації кримінальних правопорушень аудитором, запропонований дисертанткою, є незавершеним та потребує коригування.

5. На думку дисертантки, видовим та додатковим безпосереднім об'єктом цих кримінальних правопорушень є встановлений порядок здійснення професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, що охороняється КК. Розуміючи логіку викладення та джерело формулювання такої пропозиції, все ж важко повністю погодитися з висловленим твердженням.

Встановлений порядок, про який зазначає дисертантка, характерний для додаткового безпосереднього об'єкта, але не для видового. Адже видовий об'єкт повинен мати вищий рівень абстракції порівняно з додатковим. Окрім того, видовий об'єкт не може дослівно збігатися з додатковим безпосереднім, бо в одній площині з видовим об'єктом може лежати основний безпосередній об'єкт, а не додатковий, який посягає на якісно інший порядок суспільних відносин. Також навряд чи видовим об'єктом усіх кримінальних правопорушень, що можуть вчинятися аудитором, встановлений порядок здійснення професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, що охороняється КК. Наприклад, йдеться про такі кримінальні правопорушення, як умисне порушення вимог антилегалізаційного законодавства (ст. 209-1); умисне розголошення комерційної, банківської, професійної таємниці на ринках капіталу та організованих товарних ринках (ст. 232); незаконне використання інсайдерської інформації (ст. 232-1); складання чи видачу завідомо підробленого офіційного документу, який посвідчує певні факти, що мають юридичне значення (ч. 2 ст. 358) виловий об'єкт визначатиметься залежно від родового об'єкта. Наприклад, родовим об'єктом кримінальних правопорушень, передбачених статтями 209-1, 232, 232-1 є порядок суспільних відносин у сфері господарської діяльності, а тому видовий об'єкт цих кримінальних правопорушень буде лежати саме в цій площині, виступати частиною відповідного порядку суспільних відносин».

Голова ради – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, **Віктор Володимирович НАЛУЦИШИН**. Виступ позитивний із зауваженнями:

«Доцільно було в роботі більше уваги приділити аналізу наукових праць інших членів спеціалізованої вченої ради, окрім офіційної опонентки».

Результати голосування:

«За» **5** членів ради,
«Проти» **НЕМАЄ**.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує **Ващук Олені Володимирівні** ступінь доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 70.895.038
доктор юридичних наук, професор

Віктор НАЛУЦІШИН